

1990 SONRASINDA BALKANLAR'DAN AVRUPA'YA GÖÇ

Ali Erken*

Özet

Bu makale 1990 sonrası Balkanlardan Batı Avrupa'ya doğru nüfus hareketlerine dair özet bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. 20. yüzyılın ilk yarısındaki göç hareketlerini ağırlıklı olarak Müslüman nüfusun Doğu'ya doğru yönelimleri oluşturmuştur. Göçte hedef ülke çoğunlukla Türkiye olmuştur. Sosyalist yönetimlerin dağılmaya başladığı 1989 senesinden sonra nüfus hareketlerinin istikameti değişmeye başlamış ve Avrupa'ya doğru yönelmiştir. Bu noktada farklı faktörlerin etkisinden söz etmek mümkündür. Avrupa Birliği genişleme süreci ile birlikte Balkan ülkeleri üyelik veya aday ülke statüsü kazanmış, bölge nüfusunun da ülke dışından iş gücü ihtiyacı devam eden Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, İsviçre ve İngiltere gibi ülkelere geçişi kolaylaşmıştır. Balkanlardan Batı Avrupa ülkelerine giden göçmenler siyasi söylem açısından da çoğunlukla pozitif ayrımcılık ile karşılanmış, yabancı karşıtı söylemler bölge göçmenlerini hedef almamıştır. Diğer taraftan son 10 senede hız kazanarak devam eden göç, bölgedeki nüfus yapısının dengesiz bir hal almasına yol açmış, ticari ilişkilerin ve sosyal güvenlik sisteminin işleyişini zaafa uğratmaya başlamıştır.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

---

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, E-mail: ali.erken@marmara.edu.tr

Giriş ve Tarihsel Arka Plan

Yakın zamanda Avrupa'ya yaşanan göç hareketlerine dair çalışmalar daha çok MENA bölgesi ve Afrika'dan gelen nüfus üzerine odaklanmıştır. Özellikle 1990 sonrasında Balkanlardan Batı Avrupa ülkelerine yönelen göç hareketleri ise henüz detaylı nitel ve nicel çalışmalara konu olmamış, ancak araştırmalar son yıllarda çeşitlenmeye başlamıştır. Bu makale 1990 sonrası Balkanlardan Batı Avrupa ülkelerine doğru yaşanan nüfus hareketlerine dair giriş mahiyetinde bir değerlendirme sunmak ve olası araştırma başlıklarını okuyucu ile paylaşmayı amaçlamaktadır.

1900'lerin başından itibaren Balkanlarda sık sık farklı göç hareketleri yaşanmıştır. 1912-1913 Balkan Savaşları, 1914-1918 I. Dünya Savaşı, 1918-1939 arası yeni devletlerin kuruluşu, 1939-1945 II. Dünya Savaşı, Sosyalist yönetimler ve 1990 sonrası çatışmalar kendi içinde zorunlu göç, şiddet, istikrarsızlık ve nüfus mübadeleleri ile sonuçlanmıştır. Bu yaşanan sıkıntılar zaman zaman araştırmalara konu edilmiş (Mazower 2002; Malcolm, 1998), Türkiye'de de özellikle Balkanlar'dan gelen göçlere dair geniş bir literatür ortaya çıkmıştır. Örneğin Yugoslavya'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin işlendiği çalışmalarda farklı dönemlerde meydana gelen göçlerin sosyal ve demografik boyutları ele alınmıştır (Çavuşoğlu, 2007; Bandzovic, 2006; Ağanoğlu, 2001). Bu çalışmalar içerisinde 1950 sonrası yapılan göçler de yer almaktadır. Göç ile dış politika arasındaki ilişkiyi inceleyen en ciddi araştırmalardan birinin Nurcan Özgür Baklacıoğlu'nun (2010) *Dış Politika ve Göç: Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990)* adlı eseri olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Arnavut göçleri üzerinde duran yazar, dönemin Türkiye hükümetlerinin Balkan politikaları ile Arnavut göçleri arasındaki bağlantıları ele almıştır. Benzeri çalışmalarının günümüz göç hareketleri üzerinden çeşitlendirilmesi, ortaya çıkan yeni verilerin değerlendirilmesini de mümkün kılacaktır.

I. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı bünyesinde resmî rakamlara göre yaklaşık 1.5 milyon Müslüman yaşıyordu (Nielsen, 2014: 810). Bu rakam Bulgaristan'da 3 milyon civarında, Yunanistan'da ise 1 milyona yakındı. İlaveten Romanya'da da Müslüman nüfus yaşamaya devam ediyordu. 1923-1939 yılları arasında bölgede kalan Müslüman azınlık, çoğunlukla Türkiye'ye göç edebilmenin yollarını aramış, Türk-Yunan nüfus mübadelesi ve Bulgaristan'la yapılan anlaşmalar neticesinde hatırı sayılır bir nüfus Türkiye'ye göç etmiştir (Geray, 1970: 10-13; Çavuşoğlu, 2007: 135). 1938 senesinde Türkiye Cumhuriyeti yönetimi ile Yugoslav yönetimi arasında yapılan mutabakat yeni göçmen ailelerin Türkiye'ye kabulünün önünü açmıştır (Shed, 2016: 437-440). Anlaşmadan kısa süre sonra Atatürk'ün ölümü ve II. Dünya Savaşı'nın başlaması bu anlaşmanın uygulanmasına imkân vermemiş olsa da bölgeden Türkiye'ye doğru gelen nüfus hareketi 1950'lerde tekrar hız kazanış ve 1952-1970 seneleri arasında hem Bulgaristan hem de Yugoslavya'dan Türkiye'ye yoğun göç akımları yaşanmıştır. Rakamlar hakkında farklı veriler sunulmuş olsa da 1923-1970 yılları arası dönemde

bölgeden Türkiye'ye yaklaşık 2 milyon insanın göç ettiğini söylemek mümkündür (Çavuşoğlu, 2007). Bu rakam 1912-1913 Balkan Savaşlarında Anadolu'ya gelen göçler eklendiğinde çok daha artmaktadır (McCarthy, 2010). Özetle, Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Bosna ve Sancak bölgelerinde yaşayan Müslüman nüfusun yaklaşık üçte birinin Rumeli ve Anadolu topraklarına göç ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum bölgede kalan toplumun sosyo-ekonomik konumunu da ciddi anlamda etkilemiştir.

Bölgeden Türkiye'ye göç hareketlerinde yaşanan iniş ve çıkışlar siyasi gelişmelerin de etkisiyle değişkenlik gösterse de süreci temelde kimlik politikalarının bir neticesi olarak yorumlamak mümkündür. Yugoslavya ve Bulgaristan yönetimlerinin zaman zaman yürürlüğe koydukları "arındırma" siyasetinin yanında Türkiye'deki hükümetlerin de göçü teşvik edici tavırları etkili olmuştur (Çubrilović, 1937: 49-51).

Bu göçlerin ekonomik sebep ve sonuçları ise henüz yeterince anlaşılamamıştır. Temelde kimlik siyasetinin bir sonucu olarak yorumlansa da göçlerin iş gücü ve meslek bilgisi açısından da her iki tarafta nasıl bir etki bıraktığı önemli bir sorudur. Nitekim Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelen nüfus hareketlerinde hem bu ülke yöneticileri hem de Türkiye'deki hükümetler istihdam, iş gücü ve iskân açısından belirli planlamalar yapmışlarsa da göçün yönetiminde yaşadıkları zorluklar sebebiyle sık sık siyaset değişikliğine gitmişlerdir. Bu açıdan bölgeden yapılan göçlerin ekonomik saik ve sonuçlarının da daha detaylı incelemeye muhtaç olduğunu söylemek mümkündür.

1. 1990 Sonrası Avrupa'ya Göç

1918-1970 yılları arasında bölgedeki Müslüman nüfusun göç istikameti büyük oranla Türkiye olmuştur. Bölgedeki diğer toplumlar da zaman zaman göç hareketleri yaşamışlar, ancak bu hareketler Türkiye'den ziyade Batı ülkelerine doğru yönelmiştir. İlk olarak 1960'lı yıllarda Yugoslav ülkelerinden Batı Avrupa'ya işçi göçü olduğunu söylemek mümkündür (Molnar, 2018). Daha geniş nüfus hareketleri ise sosyalist yönetimlerin iktidarı kaybetmesinden sonra bölgedeki siyasi çalkantılar ve askeri saldırganlıklar neticesinde başlamıştır. Özellikle Yugoslavya'nın dağılması esnasında ve sonrasında çatışmalar sonucu önemli bir mülteci hareketi meydana gelmiştir. Boşnaklar, Hırvatlar ve Slovenlerle birlikte Kosovalı Arnavutlar da savaş mağduru olarak Avrupa ülkelerinde yerleşim elde etmişler ve Batı Avrupa'daki Balkan diasporasının ilk kalabalık kesimini oluşturmuşlardır (Molnar, 2018).

Orta ve Doğu Avrupa'da sosyalist iktidarların düşüşü ile birlikte Avrupa Birliği'nin genişleme süreci yeni bir aşamaya geçmiştir. Doğu'ya doğru genişleme 1990 sonrasında birçok yeni üye ülkenin Birliğe kabul edilmesi veya serbest dolaşım hakkına sahip olmasını sağlamıştır. Halen tartışılan bu hızlı genişleme sürecinde önce 2004 senesinde Orta Avrupa ülkelerinden Macaristan ve Polonya ile birlikte Slovenya Avrupa Birliği'ne kabul edilmiştir. Kısa süre sonra Bulgaristan ve Romanya'nın Birliğe üyelikleri gündeme gelmiş ve her iki ülke de kısa süren müzakere süreci sonucunda 2007'de Avrupa Birliği üyeliğine kabul edilmişlerdir.

Bu şekilde 2004-2007 yılları arasında Orta ve Doğru Avrupa’da 70 milyonun üzerinde bir nüfus Birlik üyeliğine dahil olmuştur. Avrupa Birliği’nin Hırvatistan’ı üyeliğe alımı da nispeten yine hızlı sonuçlanmıştır. 2005 senesinde Türkiye ile birlikte müzakerelerin başlatıldığı Hırvatistan altı senede üyeliğe kabul edilmiştir; Türkiye için ise aradan geçen 20 senede somut hiçbir aşama kaydedilememiştir.

Özellikle Hırvatistan ve Slovenya’nın birliğe katılım sürecinde Almanya’nın olumlu yaklaşımının etkili olduğu bilinmektedir (Puljiz, Butković, 2024). Tarihsel ve coğrafi olarak her iki ülke ile yakın ilişkileri olan Almanya’nın bölgedeki genişleme siyasetinde Batıya doğru olası işçi göçünün olası etkilerini göz önüne aldığı söylemek mümkündür. Nitekim Hırvatistan ve Slovenya’dan özellikle Avusturya ve Güney Almanya’ya önemli bir göç yaşanmış, bir diğer ifade ile her iki ülke vatandaşları bu bölgelerde iş ve yerleşim hakkına kavuşmuştur. Slovenya ve Hırvatistan vatandaşlarının Almanya ve Avusturya’daki çalışma ve yerleşim statülerine dair somut verilere ulaşmak kolay olmasa da sosyal yaşamdaki görünürlüklerinin yoğun olduğunu söylemek mümkündür.

Hırvatistan’ın üyeliğe kabulünden sonra Avrupa Birliği’nin genişleme süreci durmuştur. Bu aşamada Bosna-Hersek, Makedonya, Kosova, Sırbistan ve Karadağ Avrupa Birliği üyeliği kazanamayan ülkeler olarak müzakere süreçlerine devam etmiştir. Adaylık süreci bir taraftan aday ülkeler üzerinde baskı oluştururken, diğer taraftan verilen “serbest dolaşım” hakkı ile bu ülke vatandaşları fiilen Avrupa Birliği ülkelerinde süreli çalışma ve oturma imkânına sahip olmuşlardır (Silva, 2024). Nüfus yoğunluğu çok fazla olmayan bu ülkelerin özellikle genç nüfusunun Almanya, Avusturya ve İsviçre’de hem eğitim açısından çeşitli imkânlara sahip olması hem de çalışabilme haklarının bulunmasından dolayı, Birlik ülkelerinde oturma elde etmeleri de nispeten kolaylaşmıştır. Benzeri hakların 50 yılı aşan süredir üyelik müzakerelerini sürdüren Türkiye vatandaşları için verilmemiş olması bir taraftan da Balkanlardan gelen göçmenlerin Batı Avrupa yönetimleri açısından daha tercih edilir olduğuna işaret etmektedir.

Arnavut nüfusun yaşadığı Arnavutluk, Kosova ve Makedonya’nın henüz üyelik elde edememiştir. Ancak önce Makedonya ve Arnavutluk, son olarak da Kosova vatandaşları Avrupa Birliğinde dolaşım hakkına sahip oldukları için özellikle İsviçre, İtalya ve Almanya’nın belirli şehirlerinde yoğun bir Arnavut nüfusun biriktiğini söylemek mümkündür. Arnavutların nispeten Batı Avrupa ortalamasının altında yaş ortalamasına sahip olması yine iş gücü açısından Birliğe katkı sağlamaktadır (Hoxhaj, 2023). Boşnaklar da Arnavutlara benzer bir durumda kalmış, ne Bosna-Hersek ne de Sırbistan’da yaşayan toplum Avrupa Birliği üyesi olamamış, ancak yine serbest-dolaşım hakkı sayesinde Avrupa Birliği ülkelerinde çalışma imkânına sahip olmuşlardır. Son olarak, bölgenin Romanya’dan sonra en yüksek nüfusuna sahip Sırbistan’ın vatandaşları da 2009 sonrasında AB’de serbest dolaşım hakkı elde etmiş ve bu durum işçi göçü açısından Batı Avrupa’ya önemli bir katkı daha sağlamıştır (Silva, 2024).

Bölgeden gelen nüfus hareketinin Batı Avrupa için ilave bir ekonomik yük veya kültürel çatışma ortamı oluşturup oluşturmadığı henüz tartışmaya açık olsa da özellikle adaptasyon açısından MENA bölgesinden gelen göçlere göre daha farklı karşılandığını söylemek mümkündür. İlaveten, Balkanlardan gelen işçi göçlerinin Avrupa Birliği ülkeleri içerisindeki ülke değişimi oranı ve kendi ülkelerine gidip-gelme sıklığı yoğundur. Coğrafi yakınlık ve serbest dolaşımın getirdiği kolaylık bölgeden Batı Avrupa'ya gidenlerin mevsimsel veya yarı-zamanlı çalışma alışkanlıkları ile birlikte “hibrit” denebilecek bir yaşam biçimini sürdürmesini mümkün kılmıştır. Uzak ve yaşam koşullarının daha elverişsiz olduğu bölgelerden gelen göçmenlerin ise Batı Avrupa ülkelerinde uzun süreli kalış oranlarının daha yüksek olduğunu, bu yönelimin de Avrupalı toplumlar ve siyasetçiler açısından çok arzulanan bir tercih olmadığını söylemek mümkündür.

Örnek olarak, bölgeden gelen göçmenlerin oransal açıdan en yüksek olduğu ülkelerden İsviçre'yi ele aldığımızda henüz ikinci veya üçüncü jenerasyonu yaşamalarına rağmen eski Yugoslav ülkelerinden gelen birçok sporcunun Futbol Milli Takım'ında yer aldığı görülmektedir (thenationalnews.com, 2021). Bu durum Diğer Batı Avrupa ülkelerindeki göçmen toplumlara bakıldığında adaptasyon hızının bir işareti olarak yorumlanabilse de diğer taraftan henüz bu verilerin göç alan ve göç veren ülke bazında mesleki açıdan mukayeseli kırımlanması da yapılmamıştır. Sorunsal salt kamusal görünürlük ve vatandaşlık kazanımı açısından ele almak bu açıdan yetersiz kalacaktır.

Batı Avrupa'daki iş gücü ihtiyacının devam etmesi ile birlikte bölgeden gelen işçi sayısının artmasının yerel nüfus nezdinde nasıl karşılandığına dair de henüz detaylı çalışmalar yapılmamıştır. Son yıllarda gündeme gelen en ciddi örnek Bulgaristan ve Romanya'dan İngiltere'ye giden işçi göçünün Brexit kampanyaları esnasında sıkça tartışılmış olmasıdır. Gerçekten de her iki ülkeden İngiltere'ye yoğun bir göç yaşanmış, Avrupa Birliğinden çıkmayı savunan Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi lideri Nigel Farage, Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin suçlu ve problemlili insanlar olduğunu öne sürmüştür (Farage, 2013). Bulgaristan ve Romanya'dan İngiltere'ye gidenlerin tam sayısı bilinmese de Brexit sonrasında bu toplumların durumu tartışılmaya devam etmiş, özellikle tarım ve lojistik sektöründe iş gücüne katkıları nedeniyle kendilerine özel bir muafiyet verilir verilemeyeceği tartışılmıştır (IPPR, 2014).

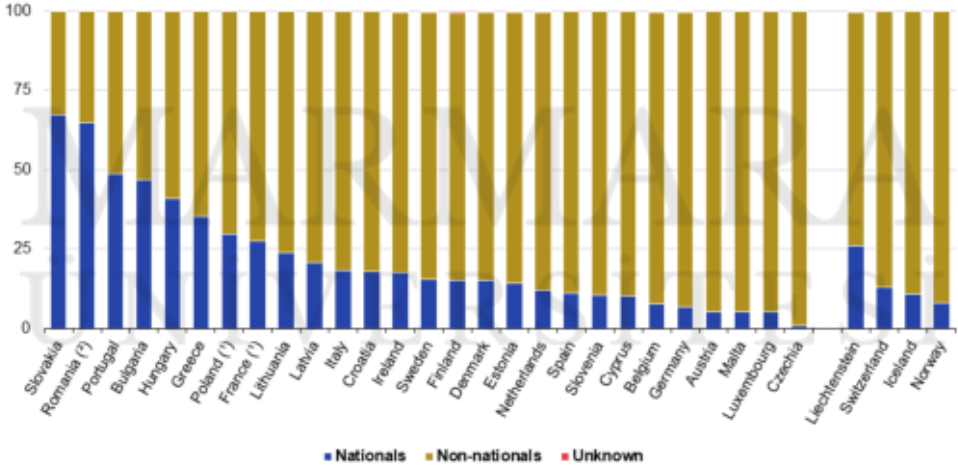
Avrupa'daki aşırı-sağ veya göçmen karşıtı hareketlerin kamusal alana yansıyan söylemleri de incelenmeye muhtaç bir başka konu başlığıdır. Medya ve siyaset düzleminde daha ağırlıklı olarak MENA bölgesi, Afrika ve zaman zaman da Türkiye'den gelen göçmenler gündeme taşınmıştır. Balkanlardan gelen toplumlara karşı benzeri yoğunluk ve şiddette bir söylem söz konusu olmamış, ancak İngiltere'deki Bulgaristan ve Romanya kökenli göçler örneğinde olduğu gibi Balkanlardan gelenler de zaman zaman kamusal alanda eleştiri konusu edilmiş, özellikle suç oranlarının yüksek olduğu öne sürülmüştür (Farage, 2014).

Siyasete yansıyan söylemlerdeki farklılık aslında Avrupa Birliği üyeleri arasındaki bakış açısı farklılıklarının da bir yansımasıdır. Almanya'nın Doğu Avrupa'ya yönelik 19. yüzyıldan beri devam eden siyasetinin bir uzantısı olarak yorumlanabilecek bir şekilde genişlemeci tavrı bölgeden gelen toplumlara karşı söylemi de etkilemiştir. Birliğin diğer büyük ülkesi Fransa'daki hükümetler ise genişleme ve entegrasyon sürecinde Almanya kadar istekli olmamıştır. İngiltere'de ise yukarıda bahsedildiği üzere Avrupa Birliği'nden ayrılmaya varan bir muhalefet gelişmiştir. İtalya ise özellikle Arnavut göçmenlere karşı kolaylaştırıcı olmuş, neticede 2.7 milyona yakın Arnavutluk nüfusunun 300.000'den fazlası İtalyan vatandaşlığına geçmiş ve İtalya'nın Arnavutluk üzerindeki etkisi devam etmiştir (Tiranatimes.com, 2024).

Batı Avrupa'ya göçlerin bölgedeki etkileri ise bir başka ciddi araştırma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgeden Batı Avrupa'ya göç sürecinde aslında her bir ülkenin tecrübesi diğerinden ayrılmış, kendi Avrupa Birliği üye ülkelerinin bölgeden gelen göçlere karşı birebir yaklaşımı da farklı olmuştur. 20. yüzyılın başından beri zaten sürekli göç veren Balkanlardaki nüfus piramidinin son 30 yılda artık bir demografik krize doğru evrildiği sık sık dillendirilmektedir. Eldeki verilere göre % 10'lara varan bir nüfus kaybı gözükmektedir (Eurostat, 2020-2024). Örneğin Arnavutluk'un 2.7 milyonluk kayıtlı nüfusun 600.000'i, Bulgaristan'ın 6.5 milyon kayıtlı nüfusunun 1.000.000'a yakını yurt dışında ikamet ediyor gözükmektedir.

Tablo 1: Ülke vatandaşlarına göre göçmen dağılımları, 2022

Distribution of immigrants by citizenship, 2022
(% of all immigrants)

Note: Bulgaria, Poland, Portugal, Slovakia, Finland, Sweden and Liechtenstein did not include refugees from Ukraine who benefit from temporary protection in their population and migration statistics.

(*) provisional
(*) estimate

Source: Eurostat (online data code: migr_imm2ctz)

Kaynak: Eurostat

Ancak bu kaybın sadece iş göçü ile değil doğal nüfus artışının yavaşlamasına bağlı olarak cereyan ettiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, özellikle bölgedeki genç nüfusun ikamet, vatandaşlık ve çalışma haklarını nerede kayıtlı olduğu, hangi tabiyete ait olduğu tam olarak tespit edilememekte, göçe dair tanımlar ve tespitler daha çetrefilli hale gelmektedir. Bu durum, nüfus kaybı mı yoksa iş gücü kaybı mı sorusunu beraberinde getirmektedir. Fiili duruma bakıldığında Balkan ülkelerinde ikamet eden genç ve yaşlı nüfus arasındaki dengesizliğin ciddi oranda arttığı anlaşılmaktadır. Aradaki farkın bu kadar arttığı bir toplum yapısında sürdürülebilir ekonominin işleme zorlaşmakta, sosyal hizmetler ve altyapı yatırımları giderek diasporadan elde edilecek gelire muhtaç ve bağımlı hale gelmektedir. Avrupa ekonomisine bu bağımlılık bir taraftan belirli bir refah sağlasa da aslında sürdürülebilir bir sosyal refahı zorlaştırmakta, Balkan toplumlarını dış kaynağa muhtaç hale getirmektedir. Yine ekonomik verilerin ülke bazlı olarak ayrı ayrı incelenmesi gerekmekte, özellikle iş gücü kaybı ve buna mukabil diasporadan gelen dış yatırımın boyutları, araç ve mesken yatırımlarının dağılımının daha detaylı olarak tespitine ihtiyaç duyulmaktadır. Bölge ülkelerinde istatistik ofislerinin yetersizliği bu açıdan sağlıklı veriye ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

Bu tartışmanın Avrupa Birliği tarafı ise inceleme gerektiren bir başka başlıktır. Avrupa Birliği'nin gerek bölge ülkelerini üyeliği kabul sürecinde, gerek de müzakere süreçlerinde özellikle yargı reformları ve yapısal mali reformların uygulanmasına dair esnek bir yaklaşım sergilediğini görebilmek mümkündür. Bulgaristan ve Romanya'da devam eden illegal yapılanmalar, Yunanistan'daki mali kriz AB içerisinde de tartışmalara konu olmuştur (PIIE, 2020). Henüz üyelik süreci devam eden ülkeler ile olan müzakerelerde de benzeri tartışmalar gündeme gelmektedir. Ancak bu noktada özellikle Batı Avrupa ülkelerinin bölgede "sürdürülebilir bir istikrarsızlık" mı yoksa "hukuki ve mali" disiplinin kalıcı olarak sağlanmasından yana mı oldukları önemli bir ayrışma noktası oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerde istikrarsızlık sürdüğü oranda bölgeden Batı Avrupa'ya iş göçü devam etmekte, bu durum da henüz iş gücü ihtiyacını karşılamakta zorlanan Batı Avrupa ekonomileri için gerekli gözükmemektedir.

Özellikle Batı Avrupa yönetimlerinin bölgeye bakış açısını yansıtan bir diğer örnek de yine yakın zamanda yaşanan mülteci krizi olmuştur. Balkanlardan gelen işçi göçüne karşı sınır geçişleri esnetilirken, Avrupa dışından gelen göçlere karşı Balkan devletlerinin sınırları tahkim edilmeye çalışılmış, Yunanistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Bulgaristan'a ciddi yardım sağlanmıştır. Yine yakın zamanda İtalya Arnavutluk ile özel bir anlaşma imzalamış, ülkeye gelen mültecilerin bir kısmını Arnavutluk'taki kamplarda tutmayı talep etmiştir (Meloni, 2024). Bir diğer ifadeyle, Balkan devletleri Batı Avrupa'nın sınırlarını korumakla sorumlu kılınmış, ancak bu devletlerin kendi vatandaşlarına açık kapı siyaseti uygulanmıştır. Özellikle son 10 yılda yaşanan bu gelişmeleri Balkanlardan gelen iş gücünün Avrupa dışından gelen göçmenlere göre halen daha tercih edilir olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür.

Son olarak, Balkanlar ile Batı Avrupa arasındaki nüfus hareketliliğinin bir diğer ilgi çekici boyutu ise AB üyesi olmayan bölge ülkeleri ile Türkiye arasında serbest dolaşımın olmasıdır. Yani Avrupa'ya serbest dolaşımı olan bu ülkelere Türkiye'den vizesiz olarak gidilebilmektedir. Ülke bazlı değerlendirildiğinde son yıllarda Türkiye'den bölgeye iş kurmak ve okumaya gidenlerin sayısındaki artış varlığı dikkat çekicidir. Bölgede yaşam giderlerinin Batı Avrupa'ya göre düşük olması, altyapının yine AB fonlarının yardımıyla nispeten eskiye oranla iyileştirilmiş olması, aslında yaşam olanaklarını da cazip kılmakta, Batı Avrupa'ya giriş-çıkışta zorluk yaşayan ve ekonomik açıdan zorlanan Türk vatandaşları bu yüzden Balkan ülkelerini tercih etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kalıcı istikrarın sağlanması ve altyapı yatırımlarının artmasının aslında bölgedeki iş gücü göçünü durduracak şartları oluşturabileceğini söylemek de mümkündür.

Sonuç

Balkanlardan Batı Avrupa ülkelerine nüfus hareketlerinin, henüz nicel ve nitel açıdan detaylı ele alınmamış birçok araştırma başlığını içinde barındıran geniş bir çalışma alanı olduğunu söylemek mümkündür. Tarihsel olarak özellikle Müslüman toplum özelinde doğuya yönelen göçler 1990 sonrasında yön değiştirmiştir. Henüz devam eden Batı Avrupa'ya göçün ne kadar uzun süreli olacağını ön görmek mümkün gözükmemektedir. Ancak bölgedeki aktif iş gücünün açıkça Batı Avrupa'ya kaydığı anlaşılmaktadır. Balkanlardan gelen göçmenlere karşı, Batı Avrupa'daki diğer göçmen toplumlardan farklı olarak, siyasilerin kamusal alanda daha yumuşak bir söylem takındığı da gözlemlenmektedir. Türkiye'nin uzun yıllardır gündeminde olan Avrupa Birliği ve Balkanlar ile göç ve serbest dolaşım tartışmaları bu gelişmeler çerçevesinde daha detaylı değerlendirmelere ihtiyaç duyacaktır.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

Kaynakça

Ağanoğlu, Y. (2001). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi Göç*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Baklacioğlu, N. Ö. (2010). *Dış politika ve göç: Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerde Arnavutlar (1920-1990)*. İstanbul: Derin Yayınları.

Bandzovic, S. (2006). *Iselvanje Bosnjaka u Tursku*, Sarajevo.

Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig*, 41, 123-154. Erişim adresi: <https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2845-published.pdf>

Fagan, A. (2012). *Europe's Balkan dilemma: Paths to civil society or state-building?* London, UK: I.B. Tauris.

Geray, C. (1970). “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. I, Sayı 1-4, Aralık”

Institute for Public Policy Research (IPPR). (2013). *In transition: Romanian and Bulgarian migration to the UK*. IPPR. Erişim adresi: <https://www.ippr.org/articles/in-transition-romanian-and-bulgarian-migration-to-the-uk>

Malcolm, N. (1998). *Kosovo: A short history*. New York, NY: NYU Press.

McCarthy, J. (2010). *Forced migration and mortality in the Ottoman Empire*. Washington, DC: Turkish Coalition of America.

Mazower, M. (2002). *The Balkans*. New York: Phoenix.

Molnar, C. A. (2019). *Memory, politics, and Yugoslav migrations to postwar Germany*. Bloomington: Indiana University Press.

Schad, T. (2016). From Muslims into Turks? Consensual demographic engineering between interwar Yugoslavia and Turkey. *Journal of Genocide Research*, 18(4), 427-446. <https://doi.org/10.1080/14623528.2016.1228634>

Silva, S. (2024). *Labour migration in the Western Balkans*. Brussels, Belgium: Foundation for European Progressive Studies. Erişim adresi: <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2024/04/The-Western-Balkans-labour-migration-1.pdf>

Puljiz, J., ve Butković, H. (2024). *Crisis era European integration*. London, UK: Routledge.

Çevrimiçi Kaynaklar

Hoxhaj, A. (2023, June). Albania's brain drain: Why so many young people are leaving and how to get them to stay. *UCL News*. Erişim adresi: <https://www.ucl.ac.uk/news/2023/jun/opinion-albanias-brain-drain-why-so-many-young-people-are-leaving-and-how-get-them-stay>.
<https://ec.europa.eu/eurostat>

More than 213,000 Albanians gained EU citizenship in past five years, EU data shows. (2024). *Tirana Times*. Erişim adresi: <https://www.tiranatimes.com/?p=154601>.
<https://www.thenationalnews.com/sport/football/balkan-imports-hitting-big-time-as-switzerland-establish-themselves-as-world-cup-regulars-1.262390>
<https://www.politico.eu/interactive/in-pictures-kosovo-10th-anniversary-future-being-shaped-by-its-youth/>

Roberts, H., ve Giordano, E. (2024, 12 Kasım). Meloni's Albania scheme hits another bump in the road. *POLITICO*. Erişim adresi: <https://www.politico.eu/article/giorgia-meloni-italy-albania-migrant-scheme-hits-another-bump-bangladesh-egypt-court-judge-salvatore-casciaro/>

Ukip leader Nigel Farage visits Bulgaria. [Video]. YouTube. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=kuxksNkmFiw> (Erişim, 15.11.2024)

Nigel Farage: Enlargement of EU creates gateway for organised crime. (2014, May 4). *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/politics/2014/may/04/nigel-farage-eu-organised-crime>